

BERT OCH JAZZEN, spridda minnen skrivna av honom själv 2019

"Vårt liv varar sjuttio år eller åttio år, om det bliver långt", står det i Psaltaren. I sommar fyller jag 81, så där fick Bibeln rätt, men att livet till stor del skulle vara fyllt av musik stod det inget om, trots att psaltare/psalterion är ett instrument.

Jag började föra bok över mina speltillfällen 1983, men då hade jag varit med i olika orkestrar i över 20 år. För en tid sedan räknade jag samman antalet spelningar 1983-2018 - det blev 2 713, d v s över 75 om året i snitt. Även om jag inte alls var lika aktiv de första 20 åren, borde summan idag ligga på runt 3 000 ... Hur blev det så?

Som de flesta amatörmusiker i min generation är jag självlärd, det fanns ingen ordnad musikundervisning i skolorna när jag växte upp och vi hade ingen musikertradition i familjen. Slumpen (och en musikintresserad fabrikör, hr Neck) ordnade så att det fanns en blåsorkester i närheten, slumpen gjorde att det råkade behövas mässingsblåsare i orkestern. Längre fram ordnade välmående bandkompisar fram en saxofon och bad mig lära mig spela på den också. Till detta min egen nyfikenhet och lust till att spela musik och att uppträda för publik, men detta senare dröjde, jag var länge ganska blyg.

Jag är västgöte åtminstone så långt tillbaka som kyrkböckerna finns bevarade, och jag växte upp i Essunga Station, ett samhälle med ca 35 hushåll vid den smalspåriga, ångdrivna järnvägen mellan Göteborg och Skara. Mamma hade bageri och kafé och pappa jobbade på en liten fabrik som gjorde buljongtärningen Vital. Mamma sjöng i kyrkokören och pappa spelade lite fiol (typ En afton vid Mjörn) och mandolin (jag minns Hässelby-steppen i rasande tempo!), vi hade en vevgrammofon med stenkakor där man genom nålbruset kunde höra Sven-Olof Sandberg sjunga Mor, lilla mor och Yngve Stoor till smäktande gitarrer framföra En sjömansjul på Hawaii (jag kan fortfarande texten ord för ord). Detta kunde väl kallas den tidens svensktoppsmusik. Föräldrarna var konvenanskristna, de gick i kyrkan, och jag och min syster sattes i söndagsskola. Jazz förekom icke i vårt hus.

Men i en skogsdunge en bit från det lilla lugna stationsområdet fanns ett syndens näste, Ekeparken, med dansbana och stånd mellan träden för tombola, varm korv, kaffe och godis. Mamma som även sålde gottor till bagerikunderna fick uppdraget att sköta godisståndet, och jag, 11-12 år gammal, fick följa med henne och dra cykelkärran med alla gottokartongerna på. På så sätt öppnades några gånger varje sommar en sluss in i vuxenvärlden där jag häpet kunde iakttä tanter och farbröder som svängde med kroppen och slingrade sig kring varandra på dansbanan bland moln av myggor medan de mindre djärva höll till i utkanten, i skumrasket, dit de kulörta lyktornas sken inte nådde. Där styrkte de sitt mod med innehållet i flaskor de smugglat in, där vrålades könsord och förbannelser, där hånglades.

Jag lockades av musiken och stod ofta intill scenen och tittade och lyssnade, det var rytmer och toner som aldrig hördes annars, den tidens (40-talets) dansmusik, jazz, fast jag visste väl inte då att det var så den kallades. Orkestrarna kom från Vara, Lidköping, Borås och t o m någon gång ända från Göteborg, och de kunde heta Black Drops, Cool Candys, Tötas eller Jean Josefssons, mer eller mindre skickliga amatörband som bestod av extraknäckande musikfanjunkare och andra tjänstemän.

Morgonen efter en danskväll gällde det att vakna tidigt och cykla till parken och leta efter pengar som folk tappat vid stånden. En gång hittade jag två stålvispar som trummisen kasserat och slängt i skogen bakom scenen, och med dem satt jag sedan hemma på vedbacken och vispade på ett par plåtburkar och sjöng *The Flat Foot Floogie* och drömde om att spela trummor i ett band.

1951 började jag realskolan i Vara och de mera försigkomna Vara-killarna lärde mig ganska snabbt att lyssna på jazzprogram i radion, Claes Dahlgrens *Jazzglimtar från USA*, Olle

Helanders *I Blueskvartér* och inte minst utsändningarna från Radio Luxemburg, "*Your station of the stars*". Min analytiska och organisatoriska sida gjorde sig påmind redan då och jag förde bok över alla program jag lyssnade på (jag har kvar häftena någonstans) och satte betyg på låtarna - jag minns att jag var mycket snål med A, men TVÅ låtar fick det i alla fall, *The Lady Is a Tramp* med Lena Horne och *West End Blues* med Louis Armstrong.

En klasskamrat var medlem i Nossebro blåsorkester. En dag berättade han att orkestern sökte nya klarinettister och eftersom jag hade spelat lite blockflöjt för en invandrad dansk tandläkare när jag gick i folkskolan, så cyklade jag till en repetition, men då var klarinettistkvoten redan fylld. En av de ansvariga synade mig och sa "Du har ju bra läpa, du sa spela horn", och så cyklade jag hem med ett tenorhorn och ett häfte som innehöll grepptabell och enkla övningar. Ett drygt halvår senare gick jag med i blåsorkestern på första maj och spelade på en hembygdsfest i Bäreberg. Detta var min initiation i treventilsspelandet, och inte anade jag att jag skulle hålla på med mässingsblås ännu 74 år senare.

Men först skulle det gå en del år utan handgriplig kontakt med blåsmusiken. På gymnasiet i Lidköping fanns det ingen elevorkester och det förekom ingen instrumentalundervisning, trots att vi hade den erkänt skicklige Stig Scherstén som musiklärare, men han var mest intresserad av körsång, så sjunga fick vi. Man hade chansen att förbättra sitt betyg i musik om man höll ett föredrag och jag valde att tala om Louis Armstrong. Som musikexempel hade jag med mig några stenkakor, lånade av en grannpojke hemma i Essunga, jag har för mig att det var *New Orleans Function* och *I'll Be Glad When You're Dead You Rascal You*. Magister Scherstén lyssnade på Armstrongs sång och sa bara "Det märks ju vad HAN har druckit". Fick jag bättre betyg? Jag minns faktiskt inte.

Jag ägde ingen egen grammofon men klasskompisen Göran L var son till stadens apotekare och hade både skivspelare och väl tilltagen fickpeng, och i hans pojkrum fostrades jag in i swingen. Det var Goodman och Artie Shaw, det var Svenska Hotkvintetten och Django men framför allt Görans husgud Svend Asmussen. Armstrongs All Stars lyssnade vi också på liksom Fats Waller och Slim & Slam, och jag började fatta humorns roll i jazzen. Sällan eller aldrig hörde vi på några av de tidiga jazzbanden, med ett undantag, Armstrongs Hot Five och Hot Seven.

1959 kom jag till Göteborg med vaga planer på att bli lärare i svenska och samhällslära och började läsa Nordiska språk, Litteraturvetenskap och Statskunskap. Jag blev kompis med en kille som var fanatiskt intresserad av språk, en nörd skulle man säga idag, och han lockade med mig till en nybörjarkurs i arabiska, eller Semitiska språk som ämnet kallades. Elva år senare, 1970, efter en del kringelikrokar, bl a ett läsår i Istanbul, hade jag en Fil lic-examen i Semitiska språk med huvudinriktning på arabiska s k klassisk arabiska. På den tiden var det märkligt nog aldrig tal om att lära sig tala arabiska, och det blev aldrig av senare heller, vilket jag förstås beklagar idag, när arabiskan är Sveriges största invandrarspråk.

Under tiden sjöng jag i Akademiska kören, och en vacker dag slängde Olle Carlsson på Sexmästeriet fram noter för tenorhorn och sa "Kan du spela det här?" - "Så klart" sa jag fast jag inte tagit en ton på sju år och inte ägde något instrument.

På så sätt kom jag med i studentorkestern Tongångarne. Det avgjorde mitt musikaliska liv, jag lärde känna killar som jag i några fall spelar med ännu idag, nästan 57 år senare, och ur Tongångarne bildades den grupp som fick namnet "Tant Bertas Jasskapell" och som fortfarande är verksam.

Den fanns en bastuba i Tongångarne, ett helikon närmare bestämt, inlånat från en blåsorkester i Trollhättan, och det spelades av - läs och häpna - saxofonens mästare Lasse Elf! Hur det kommit att bli just han som spelade på det vet jag inte, bara att han faktiskt hade spelat kornett i skolorkestern i sin hemstad Linköping och därmed behärskade

treventilstekniken, gemensam för alla mässingsblåsinstrument. Jag var fascinerad av detta helikon, och när Lasse redan ett halvår senare lämnade Tongångarna och Göteborg för att jobba ideellt några år i Grekland, blev helikonet ledigt. En annan kille och jag mer eller mindre slogs om att få ta över det. Jag vann.

Så småningom köpte jag loss helikonet från orkestern i Trollhättan för 1000 kronor, för då hade jag hunnit bli etablerad som tubaist i ”Hornbockarne”, bandet som trumpetaren Lasse Skoog bildade ur Tongångarna. Där fanns också Peter Svedholm, då på horn, och Roger Malmstedt på banjo. Senare kom Anders Winald in på trummor, Bertil Bergholz på klarinett och Lasse Elf på sax. Min idol på tuba var Hayes Alvis i Jabbo Smith’s Rhythm Aces, en oförlikneligt stunsig och drivande tubaist, som jag försökte härma.

Lasse Skoog som haft skolband redan på 50-talet fick kämpa för att lära ut låtar till oss andra, som visserligen lyssnat på jazz men aldrig spelat det. Jag minns att *At a Georgia Camp Meeting, Shout’em Aunt Tilly, That’s My Home* och *When My Baby Smiles at Me* fanns på repertoaren.

Någon gång 67/68 bytte bandet namn från ”Hornbockarne” (ofta upphov till dåliga skämt) till ”Tant Bertas Jasskapell” för att hedra Peters mamma Berta Svedholm som försett oss med repetitionslokal i sitt hus de första åren. Jag läste språk i Istanbul 1967/68, och under tiden vikade Peter på helikonet. När jag kom hem ville han inte släppa det ifrån sig, så bandet skramlade till en barytonsax åt mig – man kan ju fråga sig varför det inte blev ventilbasun istället, men Lasse Skoog gillade barrens klang, sa han. Jag skaffade mig en grepptabell och började öva, men det skulle dröja innan jag lärde mig hantera saxen någorlunda.

En lic-examen i Semitiska språk öppnade inte många andra vägar än fortsatta studier och forskning, men jag kände att både begåvningen och intresset var i svagaste laget, så jag sökte mig till Göteborgs universitetsbibliotek, där man då tog in aspiranter. Men utbildningen där garanterade ingen anställning, så jag fick söka jobb på annat ställe.

Vårvintern 1971 hamnade jag hundra mil norrut i Umeå, jag som knappt varit norr om Stockholm. På universitetsbiblioteket där blev jag så småningom expert på katalogisering och fick vara med om 70-talets datorisering av hela verksamheten. Arabiskan hade jag ibland nytta av när biblioteket skaffat arabiskspråkiga böcker som behövde katalogiseras.

Det fanns en studentorkester även i Umeå, ”Renhornen” hette den – vad annars? Vildvuxen, larmande och med många personligheter, exempelvis en mycket ung Jonas Knutsson. Bandet hade också avknoppat en dixie-grupp med det vitsiga namnet ”Mess Jazzengers”. Deras tubaist tog examen och lämnade stan och – av en slump – där fanns jag så lämpligt.

Umeå hade ett ryktbart storband, UBB, och det fanns ett par mycket skickliga moderna jazzgrupper, bl a en ledd av den dynamiske Lasse Lystedt, men det fanns ingen annan gladjazzorkester i stan, så vi fick alla jobb som fanns på invigningar, jubiléer, privat- och företagsfester. Där och på Renhornens konserter vår och höst lockades jag också att börja sjunga och blev av med min nervositet och blyghet när jag förstod att jag var uppskattad. Jag lärde mig en massa jazzlåtstexter, hundratals faktiskt, och de sitter kvar i minnet än idag.

Men det var inte alla som uppskattade Mess Jazzengers. Jag hade en kvinnlig chef som hörde oss spela och skoja på en akademisk fest och sen fräste: ”Vuxna karlar som apar sig, NÄ!!!”

Vi lyckades dock på något vis få spela på Stampen i Stockholm, och en av de första gångerna var jazzgurun Bo ”Lingon” Lignerkröna där. Hans sågning av bandet i Tradjazzpulsens är nog det värsta jag har läst. Vi var inte vatten värda, det var en skandal att ett så fruktansvärt dåligt band kunde ha fått tillåtelse att spela på Stampen, vi borde ha fått betala publiken för dess lidande osv, osv. Vi spelade alltså inte renlärig, klassisk jazz utan någon sorts dixie, med många sång- och skämtinslag, och det gillade inte Lingon.

1978 fick jag jobb på Göteborgs universitetsbibliotek, och där blev jag sedan kvar till min pensionering 2003, på olika avdelningar, men mesta tiden med datoriserad katalogisering som huvuduppgift. Genom jobbet fick jag besöka olika europeiska städer, på studiebesök och konferenser, och var även ett par gånger i USA. När jag kommit tillbaka till Göteborg var jag först lite vilsen när det gällde jazzen. Tant Bertas Jasskapell hade visserligen överlevt men gick på sparlåga, medlemmarna hade börjat söka sig till andra band. Gamle trumkompisen Anders Winald drömde om att spela sax, och jag tyckte jag behövde fräscha upp mina saxfärdigheter, så vi anmälde oss till Lennart Wallins musikskola.

Efter den terminen rörde Anders aldrig mera en sax, men för mig började en ny fas – av en slump slutade just barytonsaxofonisten i elevernas storband, det som senare fick namnet Moving Big Band, och jag blev ombedd att vara med. Jag tvingades lära mig läsa noter bättre, men riktigt bra blev jag aldrig, inte som personer som fått undervisning sedan unga år och som läser och spelar efter noter lika lätt som jag läser och läser upp en text – avundsvärt. För mig är noterna mera ett stöd för minnet, jag lär mig det mesta utantill under repetitionerna.

Sedan kom ca 30 alltmer aktiva år inom jazzen. Tant Bertas vaknade till liv och började spela på Jazzhuset, jag kom med i bandet "Stomp & Komp" (där även Lasse Folkerman och Gibbe Brodén spelade), 1985 köpte jag min första sousafon, ett cirkelrunt plåtmonster av märket King med framåtriktad jättetratt, 10 000 kr kostade den.

Mannen som jag köpte den av ägde en bunt storbandsarrangemang från 1920- och 30-talet. Jag fick låna och kopiera ett tiotal av dem, och så tog jag 1986 kontakt med trumpetaren Rolf Sundby som på den tiden ledde Carnegie Jazz Band. Jag lade fram min idé om att starta ett litet storband i stil med stockholmska Kustbandet, som jag hade beundrat i många år. Rolf tänkte på idén och det visade sig att han redan hade skrivit massor av arrangemang på tidiga storbandsklassiker.

Vintage Jazz Big Band blev namnet, och Rolf och jag plockade in ett urval av de bästa traditionella – och notläsningskunniga – jazzmusikerna i stan. Rolf blev den självklare ledaren och lead-trumpetaren, jag skulle spela omväxlande sousafon och barytonsax, sousa i 20-talets stomp-låtar, barre i de mer swingbetonade 30-talsarren; sjunga turades vi om. Vintage JBB blev en succé från början.

1988 for jag med sousafonen till Tradjazzfestivalen i Askersund och "buskspelade" med saxofonisten Per Troive och banjoisten Dag Söderberg, vilket resulterade i att vi bildade bandet "TubaTrion" eller "Dag-o-Bert Troives TubaTrio" som var det fullständiga namnet, ett band som hade massor av spelningar de följande åren, framför allt på fester, där det ofta behövdes ett rörligt, sladdlost, publiktillvänt band. Vi hade också engagemang i flera år på rest. Rubinen på Avenyen, där vi stod för After Work-underhållning på fredagarna, först ensamma, senare omväxlande med ett par andra trios. Det var tidvis ganska pressande, jobba måndag - fredag, repetera två kvällar i veckan, fredag e.m. direkt till Rubinen, rigga upp, spela två set med Trion, rigga ner, och så kanske spelning med ett annat band på kvällen och många lördagar och onsdagar. Men man orkade mer då ...

Så rullade åren på och musiken blev en självklar och nödvändig del av livet. När jag tittar i mina kalendrar för 90- och 00-talen, räknar jag till ibland ca 110 spelningar om året, med de egna banden men också som vikarie i andra band, fasta eller tillfälliga. En rolig grupp som hade otaliga "festvåningsjobb" var Bo Löfgrens kvartett/kvintett med Bo själv på piano, Lennart "Burdon" Magnusson på bas, ibland Anders Winald på trummor, Lasse Elf på tenorsax och jag på baryton och framför allt sång - jag insåg mer och mer att jag hade en bra röst och en sångstil som folk gillade. Vi var också bra på att "ta folk", hitta omväxlande och roliga låtar och att "jobba upp stämningen", som Lasse sa. Alla dessa spelningar gav förstås

ökade inkomster, även om gagerna inte alltid var så lysande, mängden gjorde att det kunde bli både två och tre extra månadslöner om året, vilket förstås gjorde det lättare hemma att "få spela". Jag fick också råd att köpa en ny och bättre barytonsax, en Yanagisawa för 25 000 kr.

Jag lyssnade kanske inte så mycket på jazz, spelade mer, men en grupp som tidigt fångade mig och som jag köpte många skivor med var Bix Beiderbecke and his Gang, och förutom själva stilen och Bix' vackra spel fascinerades jag av det ovanliga instrumentet som hördes på många av dessa inspelningar, bassaxen, mästerligt trakterad av Adrian Rollini. Med tiden blev det till en idé - jag måste få prova att spela bassax, jag hade ju känsla för basspel och jag kunde spela sax, i varje fall någorlunda. Men var få tag i ett instrument? Jag hade hört Kenneth Arnström spela bassax i Kustbandet, men den var lånad, sa han. I Malmö fanns Sveriges skickligaste bassaxofonist, Frans Sjöström, kunde man ringa honom och fråga - jag kom mig inte för.

Hur jag till slut hittade Peter Tallefors, en man i Värnamo som importerade begagnade blåsinstrument från USA, renoverade och sålde dem, minns jag inte, men hösten 1988 kom denne man till Västra Frölunda med en skåpbil full av instrument, bl a tre bassaxofoner av olika märken, som jag fick låna och prova. De var var ganska trögspelade alla tre, men jag valde till slut en Buescher från 1926 och fick köpa den för 27.000 kr på avbetalning (också här kom spelinkomsterna till god hjälp). Under de kommande åren kämpade jag med att lära mig spela på bassaxen och att hitta en "roll" för den i mina band, vilket visade sig svårare än jag trott - jag blev aldrig tillräckligt bra på den för att det skulle kännas riktigt roligt att släpa med den till spelningar, betänk att jag redan hade en sousafon och/eller en barytonsax att bära och köra, så jag använde den inte så ofta.

Det skulle dröja ända till 2013, när Thomas "Pastorn" Wahlin startade sina Blue Messengers och ville ha ett lite annorlunda blåsarsound i bandet och valde mig på bassax (och sång) utöver trumpet och altsax. Det blev kanske inte så mycket Bix-stuk över just det bandet, men bassaxen kom i alla fall till användning. - Några gånger lånade jag ut den (och barytonsaxen) till saxfantomen Jonas Kullhammar, när han skulle spela på Nefertiti tillsammans med bl a Gilbert Holmström och inte orkade släpa med sig sina egna saxar på tåget/flyget från Stockholm. Då fick jag höra hur instrumentet verkligen kunde låta.

Spelat och sjungit jazzartad musik har jag alltså gjort i 56 år, men jag har också gjort en del andra insatser för den traditionella jazzen. I flera år var jag sekreterare i Tradjazzföreningen (som den då hette) och jag tror att jag skötte sysslan bra, skriva har alltid legat för mig. Därefter var jag ordförande i föreningen i tre år, men jag kan inte påstå att jag lämnade minsta spår efter mig i verksamheten, jag hade ingen initiativ- och drivkraft på det området.

Däremot kom jag på 90-talet på en sak som jag tror har gjort en del nytta för att sprida kunskap om den gamla jazzen: mina "jazzbrev", alltså mina utskick av information om spelningar mm via e-post. Vi hade vid den tiden fått egna datorer på jobbet (UB) och vi uppmuntrades att använda e-postfunktionen, internt i första hand, men även nationellt och internationellt. När jag insåg att det fanns något som hette "gruppadress" tändes ett ljus: jag kunde göra lite försiktig reklam för mina spelningar och skicka till en grupp utvalda arbetskamrater. Gruppen växte och fick medlemmar även utanför UB, och så fick andra orkestrar nys om utskicken och ville att jag skulle göra reklam även för deras spelningar, och så var det hela igång.

Så länge jag jobbade, fick jag ju smyga lite med breven, men efter 2003, när jag gick i pension, kunde jag lägga mera tid på insamlingen av material och utformningen av breven. Som mest hade jag över 900 abonnenter, idag är det 771, och idag sköts utskicken via en mail-server i USA, d v s jag gör i ordning ett original på min dator och skickar det till firman

MailChimp, som sedan ser till att alla 771 får ett e-brev. Jag gör detta arbete helt ideellt och abonnenterna betalar inget, Ett par gånger under årens lopp har jag fått några tusen kronor av föreningen som bidrag till distributionskostnaderna. Jag kan helt säkert säga att jag får ta emot mera tacksamhet för "jazzbrev" än för min musik från folk jag träffar.

De senaste två-tre åren har det märkts en klar nedgång i antalet speltillfällen. Trots att jag var med i sex band hade jag 2018 inte mer än 34 spelningar, och det är helt klart att både intresset för jazz och möjligheterna att få spela avtagit mer och mer.

Dags för Projekt "Sista Röcket". Om man inte får spela för publik, får man väl spela hemma för sitt nöjes skull, för det är ju fortfarande så roligt. Och för att ytterligare öka nöjet, dags att äntligen köpa ett riktigt bra instrument, en ny bassax! Men det allra bästa kunde det ju inte bli tal om, en ny Selmer bassax kostar idag ca 240.000 kr. Jag fick kontakt med en man i Helsingborg som hade specialimporterat en fabriksny Kina-tillverkad Selmer-kopia, som han av olika anledningar inte orkade använda. Jag fick köpa den för 30.000 kr och gav den till mig själv i 80-årspresent. Det visade sig bli ett "lyft", saxen var mycket lättare att spela på än den gamla Bueschern och lockade mig att sitta och öva varje dag. (Bueschern sålde jag senare till Jonas Kullhammar för 27.000 kr. "Ska du verkligen sälja den så billigt?", sa Kullhammar.)

Med ökad förmåga kom ökat självförtroende och jag vågade mig på att kontakta några andra jazzmusiker och föreslå att vi skulle träffas och "jamma" med bassaxen som centralt instrument, utan andra ambitioner än att umgås, skapa musik och ha kul; fungerade det bra, kunde man med tiden kanske låta andra få lyssna också. Det blev så småningom fyra olika grupper med lite olika repertoar och olika stil och det blir kanske flera.

"The song is not yet ended and the melody lingers on..."

Bert Slättung